

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія України ХІХ – початку ХХ ст.

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Середня освіта (Історія)»

Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)

Спеціалізація 014.03 Історія

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
протокол № 2 від 1 вересня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація	3
2. Анотація до навчальної дисципліни	3
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	4
4. Програмні компетентності та результати навчання	6
5. Організація навчання	8
6. Система оцінювання навчальної дисципліни	14
7. Політика навчальної дисципліни	17
8. Рекомендована література	18

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія України XIX – початку XX ст.
Викладач (-і)	Райківський Ігор Ярославович, доктор історичних наук, професор
Контактний телефон викладача	0342-59-60-06 (робочий) 096-920-59-85
E-mail викладача	igor.raikivskyi@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний / заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС (180 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	понеділок, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Період XIX – початку XX ст. є важливою складовою частиною історії України, що вивчається в загальноосвітніх школах у 9 класі. <i>Нижня хронологічна межа</i> курсу – важливі політичні й соціальні зміни та перетворення на етнічних українських землях в останній третині XVIII ст. (ліквідація російським царизмом української козацької автономії на території колишньої Гетьманщини, на Лівобережжі й Слобожанщині та закріпачення селянства; колонізація, тобто заселення та освоєння Південної (Степової) України; кінець існування Речі Посполитої і приєднання українських земель, якими вона володіла, до Російської та Австрійської імперій). Вивчення пропонованого курсу передбачає ознайомлення студентів з найважливішими концепціями істориків “українського XIX ст.”, досягненнями в дослідженні національного відродження (модерного націотворення), що становило стрижень тодішнього історичного процесу в усіх його проявах: національно-етносоціальному, соціально-економічному, політичному, духовно-культурному. По-іншому цей період в історії України нерідко називають імперським з огляду на перебування етнічних українських земель під імперською владою Росії та Австрії (Австро-Угорщини). Верхня межа курсу – 1914 р., початок Першої світової війни. “Нова історична епоха – XIX століття”, за словами діаспорного історика Івана Лисяка-Рудницького, “як окремий період української історії ... тривало приблизно від 1780–1790-х років до 1914 року”.</p> <p>Центральною проблемою в тогочасній українській історії стало формування модерної української нації, в основі якої лежала національна самосвідомість, тобто усвідомлення себе частиною єдиної національної спільноти. Це було частиною загальноєвропейського процесу, що характеризувався поступовим переходом від середньовічного, аграрно-ремісничого до індустріального, освіченого і мобільного суспільства, з широкими національно-політичними правами та економічною свободою для всього населення (а не лише для панівної верстви). Загальна тенденція розвитку обох імперій – і Романових, і Габсбургів – у XIX – на початку XX ст., по суті, залишалася висхідною: від самодержавно-кріпосницького режиму “через всі перешкоди” до початків законності, громадянських свобод, демократії. Можна погодитися з львівським істориком Мар’яном Мудрим, редактором навчального посібника “Час народів. Історія України XIX століття” (співавтори – О. Аркуша, К. Кондратюк, О. Сухий), що XIX ст. не правильно описувати “крізь призму історичних поглядів двадцятого століття”, періоду численних воєн і кривавих конфліктів на знищення, з мілітарно-політичним відтінком, жертвової національної героїки і т. п. У процесі вивчення курсу з історії України XIX ст.</p>	

студенти будуть вивчати лише дві війни, що безпосередньо стосувалися етнічних українських земель, і то лише порівняно невеликої їх частини – наполеонівської кампанії проти Російської імперії 1812–1814 рр. та Кримської (Східної) війни 1853–1856 рр. Отже, XIX ст. в історії України було досить мирним у військово-політичному аспекті.

Водночас упродовж XIX ст. в історії України тривали запеклі “азбучні війни”, тобто суперечки за літературну мову і правопис українців, дискусії навколо питання, яку назву (етнонім) вживати для означення свого народу тощо. В інтелектуальній площині XIX ст. – це був “час великих мрій і великих мрійників, які намагалися скинути з себе тягар традиційної реальності, вірили в те, що добрі філософські ідеї самі по собі здатні змінити світ на краще ...”. Процес національного відродження (модерного націотворення) “не був наперед визначений ні за ідеями, ні за результатами, а національна єдність народжувалася з багатьох відмінностей”. Модерна українська національна ідентичність у розумінні сучасних істориків була, по суті, “результатом перехресної взаємодії кількох національно-політичних орієнтацій (зокрема, москвофільської, полонофільської та ін. – *Авт.*) та багатьох індивідуальних ідентичностей (для прикладу, т. зв. “тутейших”), гострих дискусій про суспільні ідеали, що їх приватно й публічно вели представники тогочасної інтелектуальної еліти. [...] Творцями тогочасної історії були конкретні люди, які дуже різнилися поглядами на минуле, теперішнє й майбутнє русько-українського простору, часто були захоплені месіанськими ідеями, але відчували величезну любов до своєї “малої” батьківщини”. При вивченні пропонованого курсу студенти мають усвідомити, з одного боку, регіональні відмінності (“регіоналізм”, за висловом І. Лисяка-Рудницького, був однією з найбільш характерних рис тогочасної історії України), а з другого, зрозуміти, чому всупереч імперським поділам, численним розбіжностям у ментальності, історичному уявленні, політичній культурі та ін., відбувалася консолідація “соборної” української нації.

Викладач курсу буде намагатися постійно наголошувати на взаємозалежності підросійської та півавстрійської частин України (а не протиставляти їх, як це довгий час робилося в українській історичній дидактиці), перенести акценти з політичної історії на історію суспільства. Бо, справді, ідея національної єдності (соборності) України в XIX ст. “розвивалася не стільки в політичній площині (на перешкоді цьому стояли імперські поділи), скільки в чуттєвій сфері, у площині формування в кожного, хто називав себе українцем, почуття “моральної відповідальності” за стан українського суспільства в цілому. Водночас промисловий переворот в Україні, запровадження машинного виробництва, на зміну ручному, мануфактурному, не лише значно прискорили соціально-економічний розвиток, відкрили шлях для ринкового, буржуазного розвитку, по якому вже рухалися передові країни світу, а й докорінно змінили соціальну структуру суспільства і викликали до життя нові суспільно-політичні рухи. В умовах ринкових відносин, що робили людей більш ініціативними і динамічними, забите, неписьменне українське населення перетворювалося на модерну українську націю. На зламі календарного XIX і XX століть по обидва боки австро-російського кордону виникли перші українські політичні партії, що відкрито поставили за мету боротьбу за самостійну соборну Українську національну державу. Кінець XIX і, відповідно, початок XX ст. в історичному (а не календарному) сенсі поклала Перша світова війна 1914–1918 рр. За словами історика Ярослава Грицака, “XX було століттям воєн і революцій”, які знищили імперії, стару монархічну владу і започаткували республіканську форму правління, період боротьби за українську національну державність. Новітня історія України XX ст. (з 1914 р.) вивчатиметься студентами на 4 курсі.

Навчальний курс “Історія України XIX – початку XX ст.” зорієнтований на застосування студентами спеціальності 014.03 “Середня освіта (історія)” набутих знань, умінь і навичок у майбутній професії – вчитель історії і суспільствознавчих предметів.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Програма курсу спрямована на формування системного мислення, засвоєння студентами фактичного матеріалу, отримання знань, умінь і навичок з історії “українського XIX ст.”.

Мета викладання даної дисципліни – дати студентам знання про розвиток українського національного руху в контексті європейської історії XIX – початку XX ст. Ключова проблема – “перетворення етносоціальної спільноти на модерну європейську націю” (І. Лисяк-Рудницький). Студент повинен усвідомити особливості становлення новочасного українського суспільства, що проявилися в адміністративно-територіальному, економічному, етносоціальному та культурно-інтелектуальному аспектах, призвели до розриву зі старими, побудованими на аграрному традиціоналізмі цінностями, та формування модерної української нації. Крім того, ставиться мета ознайомити студентів з головними напрямками наукових досліджень з історії України в XIX – на початку XX ст., дискусійними питаннями в історіографії, що стосуються проблематики курсу, а також застосовувати знання, уміння і навички з даного предмету в роботі вчителя історії і суспільствознавчих предметів.

Після закінчення курсу студент повинен *знати*:

- наукову періодизацію і термінологію досліджуваного періоду (“національне відродження”, “націотворення”, “нація”, “промисловий переворот” та ін.);
- конкретні події, факти і явища з історії “українського XIX ст.” в культурно-освітньому, соціально-економічному, політичному та інших аспектах, риси повсякденного життя;
- особливості українського національного відродження (модерного націотворення) на Наддніпрянській Україні під владою Російської імперії та на західноукраїнських землях у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії під кутом зору порівняльного аналізу;
- суть української національної ідеї в контексті націотворчих процесів у Центрально-Східній Європі, характерні риси українського національного руху в порівнянні з відповідними процесами в сусідніх народів (поляків, чехів та ін.);
- соціально-економічну, політичну та культурну активність інших етносів/націй на території України, специфіку міжнаціональних відносин, приклади взаємодії між українським та іншими національними рухами на території України;
- краєзнавчий, регіональний контекст історії України кінця XVIII – початку XX ст.

Після закінчення курсу студент повинен *вміти*:

- чітко і логічно відтворювати базові історичні знання з історії України XIX – початку XX ст., необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; знати і розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку національного відродження (модерного націотворення) досліджуваного періоду;
- розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал, володіючи сучасними методами історичного дослідження, у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності;
- робити узагальнення і висновки, розрізняти основні й другорядні явища при конкретному історичному аналізі;
- простежувати причинно-наслідкові зв’язки у висвітленні історичних подій і явищ;
- використовувати в майбутній професійній діяльності вчителя знання з історії України, порівнювати їх із всесвітньою історією та іншими галузями гуманітарних знань, дотичних до теми;
- інтегрувати теоретичні знання з історії України в практичну діяльність у закладах загальної середньої освіти;
- користуватися картою, знати історико-регіональний поділ України;
- самостійно працювати з історичними документами, здійснювати їх науковий аналіз;
- мати власний аргументований погляд на перебіг історичних процесів, уміння переконувати опонентів;
- визначати місце і роль учасників історичних подій, об’єктивно оцінювати їх діяльність;
- презентувати власну інтерпретацію історичних процесів та явищ, уміти перевіряти

обґрунтованість тверджень; будувати переконливу аргументацію; аналізувати історичні проблеми на основі сформованих ціннісних орієнтирів;

- вміти планувати навчальну діяльність, розв'язувати проблеми, долати труднощі тощо, застосовувати найбільш раціональні способи навчальної праці, проводити рефлексію, самооцінку і коригування пізнавальної діяльності, що є необхідною передумовою для успішної діяльності вчителя;
- використовувати при вивченні історії України відповідного періоду інноваційні технології, вкрай необхідні в умовах реформування сучасної освіти;
- керуватися моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховувати гендерний підхід, розуміти значення культури, поважати різноманітність та мультикультурність в Україні.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі;

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях;

ЗК 2 – знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності;

ЗК 3 – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою;

фахові компетентності, спільні для всіх предметних спеціальностей 014 Середня освіта (ФК):

ФК 1 – здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність;

компетентності предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) (ПК):

ПК 1 – здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін;

ПК 2 – знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії;

ПК 3 – здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу;

ПК 5 – здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва;

ПК 6 – здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності;

ПК 7 – знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії;

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-

патріотичного виховання.

Програмні результати навчання (ПРН), що формуються під час вивчення курсу: програмні результати навчання (РН), спільні для всіх предметних спеціальностей 014 “Середня освіта”:

РН 1 – відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів;

РН 3 – називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти;

РН 4 – здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку;

РН 7 – демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності;

РН 8 – генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами;

РН 12 – аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об’єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей;

РН 13 – демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні;

програмні результати навчання для предметної спеціальності (ПРН) 014 “Середня освіта (Історія)”:

ПРН 1 – демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв’язку;

ПРН 2 – знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплемувати знання у навчальну і практичну діяльність;

ПРН 3 – орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів;

ПРН 4 – демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв’язки;

ПРН 5 – використовувати краснавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам’ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою;

ПРН 6 – працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань;

ПРН 7 – знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний

процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, уміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці;

ПРН 8 – володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором;

ПРН 9 – цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва;

ПРН 10 – усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

4 семестр

лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	30
самостійна робота	40

5 семестр

лекції	18
семінарські заняття / практичні / лабораторні	22
самостійна робота	50

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
4, 5	014 Середня освіта (Історія)	2, 3	нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	семі- нарські заняття	самос- тійна робота

4 семестр

Тема 1. Інкorporація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій в останній третині XVIII ст. 1. Ліквідація автономного статусу на Лівобережній і Слобідській Україні в 60–80-х рр. XVIII ст. 2. Скасування Запорозької Січі. Запорізькі козаки на нових землях у кінці XVIII – XIX ст. 3. Колонізація степових просторів Північного Причорномор'я і Приазов'я. 4. Поділи Речі Посполитої останньої третини XIX ст. та їх вплив на політичне становище етнічних українських земель.	2		2
Тема 2. Україна під владою Російської та Австрійської імперій на переломі XVIII–XIX століть 1. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. 2. Національна (етнічна) і соціальна структура населення України під імперською владою Росії та Австрії.	2		4

<p>3. Російське самодержавство як політична система на Наддніпрянській Україні.</p> <p>4. Організація австрійської державної влади на західноукраїнських землях.</p>			
<p>Тема 3. Українське національно-культурне відродження першої половини XIX ст.</p> <p>1. Ідейні витоки і зміст українського національного відродження кінця XVIII – початку XX ст. Мето-дологічні дискусії у висвітленні становлення модерної української нації.</p> <p>2. Загальна періодизація українського відродження (модерного націотворення).</p> <p>3. Центри українського національного руху під російською та австрійською владою в кінці XVIII – першій половині XIX ст.</p> <p>4. Народознавчі дослідження з української історії, фольклористики і мовознавства на підросійській Україні першої половини XIX ст.</p>	2		6
<p>Тема 4. Українське національно-культурне відродження на західних землях України першої половини XIX ст.</p> <p>1. Нова українська література Наддніпрянщини в процесі національно-культурного відродження.</p> <p>2. Наукова стадія в національному відродженні Галичини в перші десятиліття XIX ст.</p> <p>3. Внесок “Руської трійці” в розвиток народознавства і нової української літератури. Послідовники “Трійці” в Галичині.</p> <p>4. Особливості національно-культурного відродження на Закарпатті й Буковині.</p>	2		4
<p>Тема 5. Соціально-економічний розвиток України в першій половині XIX ст. Криза кріпосництва</p> <p>1. Сільське господарство Наддніпрянщини в умовах феодално-кріпосницької системи: загальний аналіз.</p> <p>2. Зародження капіталістичного виробництва в сільському господарстві і промисловості. Початок промислового перевороту.</p> <p>3. Внутрішня торгівля на підросійській Україні. Місце України в зовнішній торгівлі імперії.</p> <p>4. Зміни в структурі населення Наддніпрянської України. Соціально-економічне становище західноукраїнських земель у складі Габсбурзької монархії (до 1848 р.).</p>	2		4
<p>Тема 6. Громадська опозиція російському царизму на Наддніпрянській Україні першої третини XIX ст.</p> <p>1. Історичні передумови формування опозиційних рухів проти царизму і кріпосництва в Росії.</p> <p>2. Масонство як релігійно-етичний рух. Масонські ложі в Україні. “Малоросійське товариство”.</p> <p>3. Таємні антисамодержавні організації у військах Російської імперії: заснування, програмні вимоги, діяльність.</p> <p>4. Повстанці-декабристи та Україна. Історичне значення декабристського руху.</p> <p>5. Польський визвольний рух на Правобережній Україні в 1830-х рр.</p>	2		2
<p>Тема 7. Кирило-Мефодіївське братство – перша українська таємна політична організація</p>	2		4

<p>1. Огляд джерел і літератури з історії кирило-мефодіївців.</p> <p>2. Історичні передумови політизації українського національного руху.</p> <p>3. Утворення Кирило-Мефодіївського братства, склад його учасників.</p> <p>4. Основні програмні документи і практична діяльність кирило-мефодіївців.</p> <p>5. Тарас Шевченко і Кирило-Мефодіївське братство.</p> <p>6. Арешти, суд і розправа царизму над кирило-мефодіївцями. Історичне значення товариства.</p>			
<p>Тема 8–9. Україна в Європейській демократичній революції 1848–1849 рр.</p> <p>1. Ідейні передумови революційної “весни народів” у Галичині.</p> <p>2. Утворення і діяльність Головної руської ради – першої політичної організації українців Галичини.</p> <p>3. Загострення польсько-українських політичних взаємин у Галичині в 1848 р. “Руський собор”.</p> <p>4. Успіхи галицьких русинів-українців у культурно-освітній діяльності періоду “весни народів”.</p> <p>5. Ліквідація панщини в Галичині, Буковині й Закарпатті. Посилення селянського руху.</p> <p>6. Листопадове 1848 р. збройне повстання у Львові. Наступ урядової реакції.</p> <p>7. Наддніпрянська Україна в умовах Європейської демократичної революції.</p> <p>8. Особливості національного руху на Буковині і Закарпатті в 1848–1849 рр. Історичне значення революції.</p>	4		4
<p>Тема 10. Скасування кріпацтва та буржуазні реформи 1860–1870-х рр. на підросійській Україні</p> <p>1. Причини і передумови скасування кріпосного права.</p> <p>2. Маніфест 19 лютого 1861 р., Загальне Положення про селян та викуп садиб і польових угідь.</p> <p>3. Місцеві положення для:</p> <p>а) степових губерній;</p> <p>б) лівобережних губерній;</p> <p>в) губерній Правобережжя України.</p> <p>4. Піднесення селянського руху в 1861 р.</p> <p>5. Ліберальні реформи 1860–1870-х років: земська, міська і судова.</p> <p>6. Загальна оцінка і значення реформ.</p>	2		
<p>Тема 1. Інкорпорація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій наприкінці XVIII ст. Поняття “українського XIX століття”</p>		2	
<p>Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій та політична система Наддніпрянської України та західноукраїнських земель у кінці XVIII – першій половині XIX ст.</p>		2	
<p>Тема 3. Українське національно-культурне відродження кінця XVIII – першої половини XIX ст.: Наддніпрянська Україна</p>		2	
<p>Тема 4. Українське національно-культурне відродження кінця XVIII – першої половини XIX ст.: західноукраїнські землі</p>		2	

Тема 5. Україна у війні Російської імперії з наполеонівською Францією (1812–1814 рр.)		2	2
Тема 6–7. Соціально-економічний розвиток України в умовах феодално-кріпосницьких відносин першої половини XIX ст.		4	
Тема 8. Громадська опозиція російському царизму на Україні в другій половині 1810–1830-х рр.		2	
Тема 9. Початок політизації українського національного руху. Кирило-Мефодіївське братство (1846–1847 рр.)		2	
Тема 10. Україна в період європейської “весни народів” 1848–1849 рр.		2	
Тема 11. Кримська (Східна) війна 1853–1856 рр. та Україна		2	2
Тема 12. Українська культура в першій половині XIX ст.		2	2
Тема 13. Україна XIX століття в уявленнях чужинців		2	2
Тема 14. Повсякденне життя населення України в “довгому” XIX столітті		2	2
Тема 15. Колоквіум. Узагальнююче заняття 1. Поняття “новітньої історії України” та “українського XIX століття”. Загальна періодизація історії України “довгого” XIX ст. 2. Українське “національне відродження” чи “модерне націотворення”: відмінності в концептуальних підходах до вивчення історії України імперського періоду. 3. Вплив ідей Французької революції та німецького Романтизму на розвиток українського національного руху. Особливості наукового етапу національного відродження на підросійській Україні та західноукраїнських землях (порівняльний аналіз). 4. Ідея слов’янської взаємності та «український месіанізм». «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське братство. 5. «Українське питання» в політиці російської та австрійської влади першої половини XIX ст.: спільне і відмінне.		2	
Питання для підготовки семінарських занять і самостійної роботи – див.: Райківський І.Я. <i>Історія України XIX – початку XX ст. Навчально-методичні рекомендації з нормативного курсу для студентів другого і третього курсу (4 та 5 семестри) спеціальності 014.03 “Середня освіта (Історія)”</i> . Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ, 2022.			
	ЗАГ:	20	30
			40
5 семестр			
Тема 1. Промисловий переворот і становлення капіталізму на підросійській Україні в другій половині XIX ст. 1. Загальна характеристика промислового перевороту на підросійській Україні. 2. Транспорт як провісник модернізації економіки. 3. Промисловість. 4. Стан сільського господарства. 5. Зростання міст. 6. Торгівля. 7. Соціальні зміни.		2	4
Тема 2. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель під владою Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. 1. Розвиток фабрично-заводської промисловості. 2. Капіталістична еволюція сільського господарства. Початок масової еміграції селян.		2	2

3. Транспорт, міста і торгівля. 4. Зміни в структурі населення.			
Тема 3. Український національний рух на підросійській Україні в 1850–1880-х рр. Част. 1 1. Передумови і створення українських гуртків-громад на Наддніпрянщині в кінці 1850-х – на початку 1860-х рр. Хлопоманство. 2. Антиукраїнські репресії царизму. Валуєвський циркуляр 1863 р. 3. Активізація українського громадівського руху в 1870-х рр. “Старі” й “молоді” громади. 4. Емський указ 1876 р. Посилення урядових репресій проти українства.	2		4
Тема 4. Український національний рух на підросійській Україні в 1850–1880-х рр. Част. 2 1. Особливості просвітницької роботи наддніпрянських громадівців-українофілів у кінці 1870-х – в 1880-х рр. 2. Діяльність українських громадівців за кордоном. М. Драгоманов та його “жєневський гурток”. 3. Західноукраїнські землі (Галичина, Буковина і Закарпаття) в діяльності українських громадівців Наддніпрянщини.			2
Тема 5. Український національний рух на західноукраїнських землях у 1850–1880-х рр. 1. Мовно-правописні дискусії в Галичині в 1850-х рр. як чинник національного самоусвідомлення західноукраїнського населення. 2. Реформи внутрішнього устрою Габсбурзької монархії 1860–1870-х рр. та їх вплив на активізацію західноукраїнського національного руху. 3. Народовська (українофільська) і русофільська (москвофільська) течії в національному русі Галичини 1860–1880-х рр. 4. Діяльність українських радикалів-соціалістів у Галичині середини 1870-х – 1880-х рр. 5. Особливості українського національного руху на Буковині й Закарпатті.	2		6
Тема 6. Політизація українського національного руху під владою Австро-Угорщини (90-і рр. XIX – початок XX ст.) 1. Польсько-українська угода (“нова ера”): підготовка, суть і наслідки (1890–1894 рр.). 2. Ідейна боротьба навколо “нової ери” – каталізатор політизації українського національного руху в першій половині 1890-х рр. Утворення і діяльність РУРП. 3. “Україна irredenta” Ю. Бачинського (1895 р.). Утвердження ідеї української політичної незалежності в суспільній думці Галичини другої половини 90-х рр. XIX – початку XX ст. 4. Виникнення і діяльність перших українських політичних партій у Галичині на зламі XIX–XX ст. 5. Особливості політизації українського національного руху на Буковині й Закарпатті.	2		6
Тема 7. Політизація українського національного руху у складі Російської імперії (90-і рр. XIX – початок XX ст.)	2		6

<p>1. Ліберальна діяльність українських земців. 2. “Братство тарасівців” – перехідна сходинка від просвітн. Загальні умови політизації національного руху на Наддніпрянщині ицького до політичного етапу національного відродження. 3. Загальна українська організація як громадсько-політичне об’єднання. 4. Револьюційна українська партія і формування партійно-політичної системи на підросійській Україні.</p>			
<p>Тема 8. Росіяни, поляки і неслов’янське населення України та їх участь у громадському житті другої половини XIX ст. 1. Росіяни на Наддніпрянщині. Опозиційна діяльність російських революційних народників (1870-і – початок 1880-х рр.) і марксистів – соціал-демократів (кінець XIX – початок XX ст.). 2. Відгуки Січневого 1863 р. польського повстання на Правобережній Україні і репресії царизму. Образ України (“Русі) й українця (“русина”) в польській громадсько-політичній думці і літературній традиції XIX ст. 3. Галичина в контексті загальнопольського національного питання. “Українська програма” в ідеології і діяльності польських політичних сил. 4. Громадсько-політичне і культурне життя єврейського населення під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. 5. Німецьке, румунське та угорське населення на території України, його національно-правовий статус. 6. Кримські татари на півдні України. Кримсько-татарське національне відродження XIX ст.</p>	2		6
<p>Тема 9. Модернізація українського суспільства на початку XX ст.: приклад підросійської України 1. Поняття “суспільної модернізації”. Вплив процесів модернізації в Росії на становище українців та формування новочасної національної ідентичності. 2. Способи вияву громадської активності українського населення до 1905 р.: земський ліберально-опозиційний рух, спроби партійної структуризації. 3. Українці в першій російській революції 1905–1907 рр.: революційні заворушення, національно-культурне життя, початки парламентської діяльності. 4. Український національний рух та його опоненти в умовах пореволюційної реакції.</p>	2		6
<p>Тема 10. Модернізація українського суспільства на початку XX ст.: приклад австрійської Галичини 1. Український національний рух у контексті внутрішньополітичних процесів у Габсбурзькій монархії. Парламентська виборча реформа. 2. Позиція польських політичних сил у Галичині щодо “українського питання”. Роль польського чинника у формуванні модерної української національної свідомості. 3. Посилення боротьби галицьких українців за національно-політичні, культурно-освітні та економічні права на початку XX</p>	2		4

ст. 4. Галичина як “український П’ємонт”. Взаємини між галицькими і наддніпрянськими діячами.					
Тема 1. Скасування кріпацтва та буржуазні реформи 1860–1870-х рр. на підросійській Україні		2	2		
Тема 2. Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України в пореформений період. Індустріалізація господарства		2			
Тема 3. Капіталістична еволюція західноукраїнських земель у складі монархії Габсбургів другої половини ХІХ ст.		2			
Тема 4. Український національний рух на просвітницькому етапі національного відродження в 1850–1880-х рр.: Наддніпрянська Україна		2			
Тема 5. Український національний рух на просвітницькому етапі національного відродження в 1850–1880-х рр.: західноукраїнські землі		2			
Тема 6. Політизація українського національного руху на зламі ХІХ–ХХ ст.: приклад західноукраїнських земель		2			
Тема 7. Політизація українського національного руху на зламі ХІХ–ХХ ст.: приклад Наддніпрянської України		2			
Тема 8. Росіяни, поляки і неслов’янське населення українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.		2			
Тема 9. Модернізація українського суспільства в Російській імперії на початку ХХ ст. (до 1914 р.)		2			
Тема 10. Модернізація українського суспільства в Австро-Угорщині на початку ХХ ст. (до 1914 р.)		2			
Тема 11. Культура, освіта і Церква на Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.		2	2		
Питання для підготовки семінарських занять і самостійної роботи – див.: Райківський І.Я. <i>Історія України ХІХ – початку ХХ ст. Навчально-методичні рекомендації з нормативного курсу для студентів другого і третього курсу (4 та 5 семестри) спеціальності 014.03 “Середня освіта (Історія)”</i> . Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ, 2022.					
		ЗАГ:	18	22	50
6. Система оцінювання навчальної дисципліни					
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Семестровий підсумковий контроль є обов’язковою формою перевірки навчальних здобутків студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрових екзаменів (4 і 5 семестри) в терміни, встановлені графіком навчального процесу та у відповідному обсязі матеріалу. Загальна система оцінювання аналогічна.</p> <p><i>Семестровий екзамен оцінюється від 1 до 50 балів за два етапи:</i></p> <p>1) <i>тестування</i> – 25 балів в університетській системі: http://www.d-learn.pnu.edu.ua/ Питання (одне на 1-у хвилину) – на “вибір” комп’ютерної системи, що після завершення проходження студентами тестів показує оцінку за 100-бальною шкалою. Оцінка заноситься викладачем у журнал, при цьому автоматично перераховується в 25-бальну шкалу;</p> <p>2) <i>письмова частина, два теоретичні питання, по 10 балів</i> (за університетською 10-бальною шкалою: 10–9 б. – відмінно, 8–7 б. – добре, 6–5 б. – задовільно, 4 і менше б. – незадовільно), <i>третє питання</i> – перевірка знань документальних джерел з курсу,</p>				

	<p>максимум – <i>три бали</i> (3 б. – відмінно, 2 б. – добре, 1 б. – задовільно), <i>4 питання</i> – знання термінології, максимум – <i>два бали</i> (2 б. – правильна відповідь, 1 б. – частково вірна, неточна), тобто в сумі до <i>25 балів</i>.</p> <p>Отриманий на екзамені бал (<i>максимум – 50 балів</i>) додається до балів, отриманих як <i>допуск до іспиту</i>, що <i>максимально можуть становити 50 балів</i>. Із них:</p> <p>1) за <i>семінарські заняття</i> – до <i>20 б.</i>, як мінімум, три відповіді, оцінки виставляються за п'ятибальною шкалою, що переводяться в 20 балів. Схема така: середній арифметичний бал усіх усних відповідей студента (-ки) множиться на чотири, <i>наприклад</i>, Петро отримав за виступи на семінарах 4, 5 і 4, разом 13, цю цифру ділимо на три (кількість відповідей) та отримуємо 4,3; множимо на чотири (бо треба перевести цю цифру в 20-бальну систему), виходить 17 (цифри заокруглюються за прийнятими в математиці правилами). При цьому на загальну оцінку впливає активність студентів на аудиторних заняттях: якщо, для прикладу, Петро був активним, часто і по суті доповнював, то отримує бонусний бал при заокругленні підсумкової оцінки: маючи оцінки 4, 5 і 4, підсумкова за семінари буде 18. Як варіант, активні та ґрунтовні доповнення студентом (-кою) основних відповідей на семінарських заняттях оцінюються поточною оцінкою 5;</p> <p>2) за <i>контрольну роботу</i> – <i>20 б.</i>, що проводиться в системі дистанційного навчання http://www.d-learn.pnu.edu.ua, аналогічно до тестової частини екзамену, оцінка за 100-бальною шкалою автоматично при виставленні в журнал переводиться в 20-бальну (або дві письмові контрольні роботи по 10 б. за кожен, що оцінюються за університетською десятибальною системою: 10–9 б. – відмінно, 8–7 б. – добре, 6–5 б. – задовільно, 4 і менше б. – незадовільно). Форма проведення контрольної роботи заздалегідь узгоджується із студентами і деканатом, має бути однаковою для всіх студентів-бакалаврів на курсі;</p> <p>3) за <i>індивідуальне завдання</i> – до 10 б., що полягає, на вибір студента: а) в підготовці розгорнутих презентацій до двох семінарських занять або б) в конспектуванні й захисті наукової монографії з історії України кінця XVIII – початку XIX ст. в 4 семестрі та другої половини XIX – початку XX ст. в 5 семестрі. У сумі підсумковий семестровий бал (<i>за семінарські заняття, контрольну роботу та індивідуальне завдання</i>) до екзамену складає максимум – <i>50 балів</i>.</p> <p>Сумарна кількість – максимум <i>100 балів</i>.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Виконання, як правило, тестової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки (<i>максимум 20 б.</i>, одне питання – 1 бал). За погодженням із студентами можуть виконуватися дві контрольні роботи в письмовій формі, по 10 б. за кожен. Студенти отримують по два теоретичні питання, що містяться в програмових вимогах до екзамену, розглядалися на семінарських заняттях або (і) лекціях. Кожне питання оцінюється за традиційною 5-бальною шкалою, зараховуються оцінки “відмінно”, “добре” або “задовільно”.</p> <p>Семестровий підсумковий контроль здійснюється у вигляді екзамену, що має, крім тестової, і <i>письмову частину</i> (див. вище</p>

	загальну систему оцінювання навчальної дисципліни), що оцінюється максимум у 25 б.
Семінарські заняття	<p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-бальною шкалою. Пропущене заняття або негативну оцінку студент (-ка) зобов'язаний (-на) “відпрацювати” у формі, визначеній викладачем згідно встановленого графіку навчання. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента (-ки).</p> <p>Завдання контролю знань студентів під час проведення семінарських занять зводяться до того, щоб:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявити обсяг, глибину та якість засвоєння матеріалу, що вивчається; – визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення; – виявити ступінь відповідальності студентів та ставлення їх до роботи; – стимулювати інтерес студентів до предмету та їх активність у пізнанні. <p>Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватися в наступних формах:</p> <ul style="list-style-type: none"> – детальний усний аналіз поставлених питань; – вибіркоче усне опитування “з місця”; – дискусійне обговорення питань; – фронтальне опитування за варіантами (до 30 хв.) тощо. <p style="text-align: center;">❖ Критерії поточної оцінки (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”)</p> <p>Оцінка “п’ять” ставиться, якщо студент (-ка) виявив (-ла) глибокі, повні, цілісні, міцні й творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені вміння і навички, необхідні для роботи в ЗЗСО, відповідь чітка і завершена, без помилок. Студент (-ка) ознайомлений (-а) з найновішими досягненнями української і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне, вміє їх використовувати під час відповіді на питання, ставити під сумнів сталі принципи та ідеї, знає історичну термінологію і наукову періодизацію, персоналістику, володіє понятійним апаратом, належним чином орієнтується в історичній хронології, географії та ін. У студента (-ки) є вміння систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, робити аргументовані висновки, рецензувати відповіді колег, володіти історичним критичним мисленням. Студент (-ка) повинні мати синтетичне мислення, тобто вміння бачити зв’язки і тенденції історичного процесу, що не завжди безпосередньо спостерігаються, вміння адаптувати матеріал до шкільної освіти, використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в навчальній діяльності тощо.</p> <p>Оцінка “чотири” ставиться, якщо студент (-ка) має глибокі й повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, знає здобутки в історіографії та джерелознавстві з проблематики, що висвітлюється, виявляє розуміння історичних процесів, вміє порівнювати, пояснювати, узагальнювати та критично оцінювати факти, використовуючи різні джерела інформації, розуміє тенденції та загальні напрями історичного розвитку і т. п. Студент (-ка) достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і</p>

	<p>синтезом, використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси в навчальній діяльності, має певний рівень синтетичного мислення, може адаптувати матеріал до школи тощо. Однак у відповіді студента (-ки) наявні порівняно незначні неточності, пропуски, помилки (не більше двох–трьох), недостатній досвід у творчому застосуванні умінь і навичок.</p> <p>Оцінка “три” ставиться, якщо студент (-ка) може аналізувати події за датами (не менше половини), називати і визначати поняття й терміни, ключові постаті, причому давати їм неповну характеристику, визначати хронологічну послідовність подій, знати історичні джерела, але не завжди використовуючи їх, перераховувати основних дослідників з проблематики дослідження, називати історико-географічні об’єкти і показувати їх на карті, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, порівнювати однорідні історичні події та явища, робити висновки. При цьому аргументація досить слабка, є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу, наявні помітні прогалини в знанні історіографії і джерелознавства. Студент (-ка) може мінімально адаптувати матеріал до шкільної освіти, але не вміє належним чином систематизувати, співставляти, аналізувати, порівнювати історичний матеріал, недостатньо володіє критичним мисленням тощо.</p> <p>Оцінка “два” ставиться, якщо студент (-ка) не вміє належним чином орієнтуватися в історичному часі, не знає на достатньому рівні фактажу і не володіє просторовою компетентністю, не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, порівнювати історичний матеріал. Студент (-ка), по суті, не ознайомлений (-на) з досягненнями історіографії і джерелознавства та не може їх використовувати під час відповіді на питання, не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси в навчальній діяльності, допускає велику кількість помилок у встановленні причинно-наслідкових зв’язків і т. п.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Допуск до підсумкового контролю передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за аудиторні (семінарські та лекційні) заняття та наявності <i>не менше 25 балів</i>, отриманих у різний спосіб під час проведення семінарських занять (до 20 б.), виконання контрольної роботи (до 20 б.) та індивідуального завдання (до 10 б.).</p> <p>Заборгованість ліквідується індивідуально під час консультативних годин викладача, відповідно до встановленого графіку навчання.</p>
Підсумковий контроль	Екзамен
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Контрольна (тестова) робота, як правило, виконується в кінці семестру в тиждень, передбачений для проведення в університеті контролю самостійної роботи (далі – КСР).</p> <p>Контрольні (письмові) роботи, за погодженням з усіма студентами, можуть виконуватися двічі за семестр під час тижнів проведення КСР.</p> <p>Індивідуальне завдання виконується у формі на вибір студента (-ки), див. загальну систему оцінювання навчальної дисципліни, їх захист відбувається, як правило, аудиторно у визначений і погоджений із студентами заздалегідь день. Студенти усно представляють свої завдання, за кілька днів до захисту виставляють їх на гугл диску для попереднього ознайомлення.</p> <p>Академічна доброчесність: у Прикарпатському університеті навчальний процес</p>	

побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент(ка), повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студенту повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять та активна участь у семінарах є обов'язковою умовою успішного складання іспиту з пропонованого курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити в таких формах: виступ, доповнення, рецензія, участь у дискусії тощо.

За умови відсутності студента(-ки) на лекції чи семінарському занятті без поважних причин (довідки, виданої лікарською установою, заяви, підписаної в деканаті і т. п.), отримання негативної оцінки або невчасного виконання студентами індивідуальних робіт у визначений день (як правило, в понеділок о 14.00–16.00 год.) має відбутися відпрацювання. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань у встановлений термін. Пропущене заняття студент(ка) може “відпрацювати” у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило, “відпрацювання” проходить в усній формі (в окремих випадках, коли є поважні причини, – онлайн) або шляхом вирішення тестових завдань на сайті дистанційного навчання.

Під час занять забороняється користування мобільним телефоном.

Неформальна освіта: можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується “Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника” (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Час народів. Історія України XIX століття. Навчальний посібник. Львів: Літопис, 2016.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ: Генеза, 1996.
3. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. Чернівці, 1999.
4. Донік О. Україна: у складі двох імперій (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст. Київ, 2011.
5. Єсельчик С. Історія України. Становлення модерної нації. Київ, 2011.
6. Єсельчик С. Українофіли. Світ українських патріотів другої половини XIX століття. Київ, 2010.
7. Іванова Л. Україна між Сходом і Заходом: до проблеми становлення національної ідеї в українській суспільно-політичній думці в контексті східноєвропейського розвитку (I половина XIX ст.). Київ, 2007.
8. Капелер А. Національний рух українців у Росії та Галичині: спроба порівняння. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Київ, 1992. Вип. 1. С. 104–119.
9. Кондратюк К. Портрети видатних українських митців XIX – початку XX ст. Львів, 1995.
10. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: В 2-х т. Т. I / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкєєвої. Київ, 1994.
11. Магочій П.-Р. Історія України; авторизований пер. з англ. Е. Гийдела, С. Грачової. Київ, 2007.
12. Магочій П.-Р. Україна. Історія її земель та народів; авторизований пер. з англ. Е.

- Гйдель, С. Грачова, Н. Кушко, О. Сидорчук. Ужгород, 2012.
13. Райківський І. Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини ХІХ століття. Івано-Франківськ: Видавництво ПНУ ім. В.Стефаніка, 2012.
  14. Райківський І. Ідея української соборності в півдавстрійській Галичині (ХІХ – початок ХХ століття). Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2016.
  15. Райківський І. Концептуальні засади українського національного відродження ХІХ століття. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Івано-Франківськ, 2007. Вип. ХІІ–ХІІІ. С. 3–14; Івано-Франківськ, 2008. Вип. ХІV. С. 3–17.
  16. Реєнт О. Україна в імперську добу (ХІХ – початок ХХ ст.). Київ, 2003.
  17. Рибалка І. Історія України. Част. 2: Від початку ХІХ ст. до лютого 1917 року. Харків, 1997.
  18. Сарбей В. Національне відродження України // Серія: Україна крізь віки. У 15-ти т. Т. 9. Київ : Видавничий дім “Альтернативи”, 1999.
  19. Світленко С. Світ модерної України кінця ХVІІІ – початку ХХ століття: зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 2007.
  20. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ столітті). Львів, 2003.
  21. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: людність та імперії / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022.
  22. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: доба модернізації / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022.

Більш детальний список рекомендованої літератури (основної і додаткової) є в текстах кожної лекції на сайті дистанційного навчання та в навчально-методичних рекомендаціях до курсу: Райківський І.Я. Історія України ХІХ – початку ХХ ст. Навчально-методичні рекомендації з нормативного курсу для студентів другого і третього курсу (4 та 5 семестри) спеціальності 014.03 “Середня освіта (Історія)”. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ, 2022.

Викладач _____ Райківський І.Я.